

*Каменева І. А.,**доцент кафедри іноземних мов**Харківського національного університету міського господарства імені
О. М. Бекетова**Мініна Н. С.,**старший викладач кафедри іноземних мов**Харківського національного університету міського господарства імені
О. М. Бекетова*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ПОНЯТТЯ «КОСМОС» У ПОЕЗІЇ Ф. І. ТЮТЧЕВА

Анотація. У статті розглянуто особливості мовної вербалізації поняття «космос» у поезії Ф.І. Тютчева у когнітивному аспекті. Новизна роботи полягає у проведенні аналізу метафоричних засобів створення образу космосу у поетичному світі Ф.І. Тютчева. Інтерес до творчості Ф.І. Тютчева зумовлений яскравістю його поетичної індивідуальності, своєрідністю світобачення, в якому знайшли відображення різні грані поняття «космос». Актуальність зумовлена важливістю дослідження поняття «космос», що в поетичному тексті має індивідуально-авторські значення і відбиває особливості творчості поета. Мета роботи полягає у описанні засобів лексичної репрезентації поняття «космос». Одне із завдань дослідження – розглянути вербалізацію поняття «космос» на рівні текстових асоціатів. У результаті було з'ясовано, що у метафоризації поняття «космос» асоціативні ознаки, які актуалізують це поняття і відбивають його взаємозв'язок з іншими поняттями в поетичних текстах. У статті проаналізовано поетичні тексти Ф.І. Тютчева з метою виявлення у них метафор, основними значеннями яких є когнітивні структури ключового поняття «космос». Семантичний аналіз метафор ґрунтувався на даних лексикографічних джерел. Метафоричне уявлення поняття «космос» у поезії Ф.І. Тютчева відображає основні особливості його творчості і бере участь у створенні поетичної картини світу. У статті описано основні мовні засоби, що репрезентують індивідуально-авторські метафори, які пов'язані зі стихією космосу.

Метафоризацію космосу у поезії Ф.І. Тютчева визначають образи, що поєднують «верхній» і «нижній» простір: зірки, місяць, луна, сонце (сонми звезд пылают; небесный свод, светозарный бог сияет, брезжит в небе месяц светозарный, под магической луной; в лунном сиянии; лунный мир, солнца раскаленный шар; круглообразный светлый храм).

Проведений аналіз засобів, що вербалізують художнє поняття «космос» у поезії Ф.І. Тютчева, дав змогу визначити загальнономовні й індивідуально-авторські особливості поняття, його структури і засобів художнього втілення. Індивідуально-авторська своєрідність засобів вербалізації поняття «космос» виявляється на рівні функціонування текстових асоціатів. Різні метафоричні репрезентації поняття «космос» стають важливим елементом мовної картини світу Ф.І. Тютчева.

Ключові слова: метафорична модель, когнітивна лінгвістика, поняття «космос», асоціати, вербалізація.

Постановка проблеми. Розвиток когнітивної лінгвістики дає можливість осмислити проблему співвідношення лексичного значення слова і його мовленнєвого сенсу у контексті процесів концептуалізації світу, формування ментальних структур знання і способів їх репрезентації у мові. Новизна когнітивного підходу полягає в тому, що поняття розглядається як таке, що належить до ментальної сфери й визнається одиницею картини світу. Беручи до уваги вищесказане, можна стверджувати, що метафоричність є важливою характеристикою показників поетичних текстів. У поезії переважає когнітивна інформація, яка є творчим переосмисленням автором фактів, подій, процесів навколишнього світу і відношень між ними. Одним зі способів передачі цієї інформації виступає метафора, яка створює багатоплановість поетичного тексту.

Лінгвокогнітивний підхід сприяє опануванню сутності процесу метафоричного перенесення, оскільки метафору розглядають як мисленнєвий механізм структурування пізнавального досвіду й репрезентації. Указаний підхід дає змогу досліджувати поетичний текст Ф.І. Тютчева як складну систему, що відбиває своєрідність ментально-вербальної діяльності поета. Відтворення індивідуально-авторської картини світу доцільно здійснювати шляхом метафоричного моделювання.

Аналіз досліджень. Унаслідок опрацювання наукової літератури ми встановили, що, переосмислюючи античну традицію, романтики дійшли висновку про те, що поняття «космос» здобуває безліч нових смислів, репрезентованих у античній свідомості. Осягаючи багаторівневість і багатоскладність універсуму, романтики відкидають можливість остаточної його визначеності як у просторовому, так і у аксіологічному відношенні. У результаті космос «по-античному» розглядають як відносну цінність, стан тимчасової впорядкованості універсуму, завжди потенційно готової до перетворення у хаос [1].

За спостереженнями В.В. Іванова й В.Н. Топорова, для мовного опису моделі світу у стародавньому періоді використовували семантичні опозиції, які були виявлені на підставі етимологічного аналізу фольклорних текстів, створених різними слов'янськими мовами, серед яких можна виділити опозиції, притаманні поезії Ф.І. Тютчева: верх – низ, день – ніч, життя – смерть, небо – земля, світлий – темний [2, с. 238]. Як зауважив В.М. Топоров, «основним способом опису семантики міфопоетичної моделі світу є система міфологем та бінарних опозицій, що охоплює структуру простору (земля – небо, верх – низ

тощо), часу (день – ніч), опозиції соціального й культурного змісту (життя – смерть, свій – чужий)» [3, с. 61]. Ми підтримуємо цей погляд, вважаючи, що систему опозицій відображено у свідомості людини й у співвідносних одиницях зафіксовано у мові. Бінарні опозиції виражають двоїстість сприйняття поетом світу як єдиного й неподільного цілого.

Слід зауважити, що репрезентації поняття «космос» у мовній картині світу лінгвісти почали вивчати з логічного погляду – відображення у граматичній структурі мови й лексичній семантиці. Мовознавець Н.Б. Мечковська, розкриваючи античне поняття «краса», говорить про бінарне протиставлення «хаос» vs «космос» і вивчає опозицію у її метафоричному осмисленні [4, с. 21–24].

Ранні античні філософи визначали «космос» як матеріальне і водночас одухотворене, живе ціле, яке утворилося зі стихій неорганізованого хаосу. Науковець А.Ф. Лосев у своєму дослідженні вказував, що «космос уявляли як гармонійне, симетричне ціле» [5, с. 24].

Номінативні одиниці, які використовуються для позначення поняття «космос», відкривають різні сенси, що виявляють основну ідею і зміст універсального поняття «космос». Згідно з матеріалами словників, давньогрецьке слово *космос* (лат. *cosmos, mundus*, космос, світ, усесвіт) походить від перського «намет», із чого випливає, що внутрішня форма слова *космос* зумовлена метафоричним уживанням конкретного іменника у створенні поетичного образу намету зоряного неба, який згодом став застосовуватися для позначення світу загалом, усього, що перебуває на небі й під ним (небесного світу, світу під зоряним небом) [6, с. 315].

Ми встановили, що в асоціативному словнику поняття «космос» репрезентовано такою низкою асоціацій: світ, усесвіт, зірки, нескінченність, порожнеча, місяць, сонце, небо, простір, вічність, майбутнє, життя, ніч, порядок [7, с. 593]. Тому поняття «космос» має широке коло взаємопов'язаних значень, зумовлених семантичним переосмисленням: порядок → упорядкованість; світовий порядок → світобудова, світ. Внутрішня форма слів, що використовуються для позначення «космосу», розкриває різні смисли, асоціати, що визначають основну ідею і зміст поняття «космос». Таке семантичне охоплення номінацій сприяло тому, що у філософській ліриці Ф.І. Тютчева поняття «космос» уживалося не лише для найменування світобудови, але й для експлікації живого цілого, що утворилося зі стихій неорганізованого хаосу.

Однією з характерних якостей метафоризації Ф.І. Тютчева є створення поетичних метафор, яке ми розуміємо як побудову метафоричної моделі на основі наявного образу, що регулярно повторюється, тобто створення своєрідної «подвійної» метафори. Двоплановість як одна з властивостей метафори полягає в тому, що два ряди асоціацій, пов'язаних одночасно із прямим і переносним значенням, породжують образ. Метафоричний образ у поезії Ф.І. Тютчева створюється завдяки зіставленню двох явищ, за якого асоціації пов'язують між собою уявлення про дві реальності.

Мета дослідження. Метою нашого дослідження є вивчення засобів мовної репрезентації поняття «космос», виокремлення метафоричних моделей у філософській ліриці Ф.І. Тютчева, які створено на основі взаємодії лексики в межах асоціативної низки; дослідження вербалізації поняття «космос», розкриття своєрідності когнітивних механізмів у моделюванні метафоричної картини світу в поезії Ф.І. Тютчева.

Виклад основного матеріалу. Значна роль у світогляді й образній системі Ф.І. Тютчева належить природі – світу космосу. Поет розуміє поняття «космос» як гармонійний образ, упорядкований світ, який співвідносний хаосу. Як твердить Н.Я. Берковський, хаос для тютчевського світогляду є необхідною умовою космосу. Однак, незважаючи на те, що хоча поняття «космос» і протистоїть поняттю «хаос», але, на думку Ф.І. Тютчева, не завжди має позитивні конотації [1, с. 14]. Сприйняття поняття «космос» у поета відбилосся не лише у побудові образів, а й у виборі мовного матеріалу.

Особливістю когнітивної інтерпретації поняття «космос» є його опис з використанням опозицій: «небо – земля», «верх – низ», «день – ніч». У поезії Ф.І. Тютчева абсолютно чітко окреслені опозиції «небо – земля», «верх – низ», що мають як просторові, так і часові характеристики. Водночас небо й земля перестають бути елементами звичайного пейзажу та перетворюються на єдиний Космос.

У міфології образ неба вважався складником космосу, що відбито у тлумачних словниках російської мови, у яких небо визначено як «видимий угорі над землею сферичний простір у формі купола, склепіння, місце уявного розташування світил, як астрономічне поняття» [8, с. 981; 9, с. 478]; «вся безмежність і глиб усесвіту» [10, с. 502].

Унаслідок аналізу своєрідного вербального вираження поняття «космос» на підставі текстових асоціатив метафоричної репрезентованості космосу як світу, гармонії, порядку, всесвіту, світобудови, природи [7, с. 593; 10, с. 502] ми виокремили метафоричну модель «космос → земля ↔ небо» [11].

Основною характеристикою *метафоричної моделі «космос → земля ↔ небо»* є її двоспрямованість. Метафоричні проєкції з прямим вектором досить динамічно подані у поезії Ф.І. Тютчева. Дослідник М.Л. Гаспаров, аналізуючи поезію поета, звернув увагу на те, що основний вимір пейзажу у Ф.І. Тютчева – «вертикаль, причому спрямована не знизу вгору, а згори вниз, від неба до землі» [12, с. 343]. Дуже часто у опозиції «верх – низ» у функції посередників, що пов'язують основні протиставлені просторові сфери космосу, виступають *вода* й *небо*. Так, образ *неба* (атрибути неба: *сонце, свод*) має аналог – *воду*.

Мотылька полет незримый

Слышен в воздухе ночном... («Тени сизые смешались...»),

И опять звезда ныряет

В легкой зыби неeskих волн («На Неве»).

Автор свідомо використовував дієслово *ныряет* і віддієслівний субстантив *полет*, створюючи підставу для метафоричної проєкції *небо ↔ вода*. Взаємини цих двох просторів визначено напрямком їх зустрічного руху. Щоб їх наблизити, Ф.І. Тютчев формує різні метафоричні образи. Так, метафора *мотылек* пов'язана рухом по вертикалі знизу вгору, де земне відбивається у небесному. У вірші метафора *звезда ныряет* акцентує увагу на рух по вертикалі згори вниз.

Для того щоб передати цю взаємоспрямованість, автор часто у поетичних текстах застосовує антропоморфну метафору: *как живые существа, небесные светила, луна, солнце, звезды – глядят, смотрят*, а стихії – *волны, море – поют, бунтуют*, тобто діють так само, як люди:

Украдкою в мое окно

Глядело бледное светило,

И мне казалось, что оно

Мою дремоту сторожило («Еще шумел веселый день...»),
Солнце раз еще взглянуло
Исподлобья на поля («Неохотно и несмело...»).

Як бачимо, і в цьому випадку лексичне оточення метафоричного дієслова *глядит* виконує дві функції: виражає емоційне сприйняття й позначає інтенсивність поширення світла. Так, прислівник *украдкою* вказує на послаблений процес поширення світла. Дієслівні метафори *глядело, сторожило* (із об'єктом дії *светило*) передають статичність, а дієслово *взглянуло* (із об'єктом дії *солнце*) – одномоментну дію, що має динаміку описуваної картини. Перцептивне сприйняття ускладнено прислівниками *украдкою, исподлобья*, що актуалізує емоційний компонент – споглядання.

Природні стихії води, вогню, повітря й землі мають відмінності та зовнішню протилежні якості, однак глибоко пов'язані, бо такий порядок космічної світобудови. Ф.І. Тютчев часто зближує протилежні стихії: вогонь і воду, землю й повітря (небо). Один з улюблених прийомів, що використовуються поетом, – метафорична проєкція, взаємопроникнення *огня й воды*: *повисли перлы дождевые, и солнце нити золотит, мирный вечера пожар волна морская поглотила, фонтан пламенеет, пыль огнецветная фонтана, лучом горит, фонтан піднімається у небо, огневые троянди у свинцевих хвилях річки, річка искрится, море лучезарно у місячному сяйві, звезда ныряет у хвилі, лунное сияние струится* Невою.

Поет відтворює постійний рух життя природи, яке звучить, завдяки використанню різних образів, передаючи не тільки певні звукові, а й кольорові нашарування. Велику групу метафор формує лексика, побудована на світлових асоціаціях.

Наприклад, вірш «Летний вечер» побудовано на основі аналогії: образ сонця у Ф.І. Тютчева асоціюється з *раскаленным шаром*, з *главой*, захід репрезентовано метафоричною конструкцією *мирный вечера пожар*.

Уж солнца раскаленный шар
С главы своей земля скатила,
И мирный вечера пожар
Волна морская поглотила...
Уж звезды светлые взошли
И тяготеющий над нами
Небесный свод приподняли
Своими влажными главами («Летний вечер»).

Образ літнього вечора створено шляхом застосування різноманітної лексики із семою 'світло' переважно у метафоричному значенні. Лексичне оточення ключових образів *солнце, вечер, волна, звезды* вказує на інтенсивність поширення світла, різноманітний ступінь яскравості, що надає джерело освітлення. Метафорична проєкція здійснюється завдяки вживанню дієслів *скатила, поглотила, взошли, приподняли*, тобто автор у такий спосіб передає рух згори вниз.

Поет по-філософському осмислює антропоморфні метафори *волна поглотила, звезды светлые взошли, небесный свод приподняли, по жилам (пробежал) природы, коснулись ключевые воды* аналогією з фізичними якостями людини, а саме аналогізація надає відчуття єдності природи й людини. Науковець З.Г. Трухіна, яка досліджувала твори Ф.І. Тютчева, відзначає таку особливість його поезії, як «філософський паралелізм природного й людського» [13, с. 52].

Для поезії Ф.І. Тютчева характерне використання перцептивного дієслова *смотреть*, що виражає активність сприй-

няття, оскільки суб'єкт сприйняття із названим дієсловом ініціює зоровий процес, тобто спрямовує органи зору з метою отримання конкретної зорової інформації.

Смотри, как облаком живым
Фонтан сияющий клубится;
Как пламенеет, как дробится
Его на солнце влажный дым...
И снова пылью огнецветной
Ниспасть на землю осужден («Фонтан»).

На основі асоціативних зв'язків образ фонтана репрезентовано метафоричними конструкціями *облаком живым, влажный дым, пылью огнецветной*. Метафоричну проєкцію зі зворотним вектором земля → небо здійснено за допомогою дієслів: *клубится* ('піднімається вгору, у небо'), *пламенеет* ('яскраво виблискується'), *дробится* ('розбивається на дрібні частини'). Дієслово *ниспасть* вказує на плавний рух униз, а *осужден* – на неминучість падіння вниз. Важливу стилістичну роль відіграє інверсія (*пылью огнецветной, ниспасть на землю осужден*), підвищуючи виразність поетичної мови, підсилюючи смислове навантаження слів, винесених у кінець вірша.

Натяк на зняття опозиції «небо – земля» містять вірші, у яких автор невимірність неба зіставляє з невимірністю землі, де *река воздушная течет меж небом и землей, де небесный лев течет по светлым небесам*. Для зближення «верхнього» та «нижнього» простору Ф.І. Тютчев звертається й до метафоричного дієслова *течь*, уживаючи його із суб'єктами дії, що позначають небесні світила, водні об'єкти, які виступають ніби посередниками.

Река воздушная полней
Течет меж небом и землею («Летний вечер»)
Уже небесный лев тяжелою стопою
В пределах зноя стал – и пламенной стезею
Течет по светлым небесам!.. («Послание Горация к Меценату...»).

Цікавим видається метафоричний вислів *небесный лев*. Поет використовує образ *солнца*, який потрапляє у сферу дії асоціативного зв'язку, значення якого розкрито в контексті. Образ *небесного льва* наділений властивостями води й вогню, що підтверджено використанням метафоричної конструкції *пламенная стезя* й дієсловом *течет*, завдяки якому *небесный лев* уподібнюється у своєму русі воді.

Варто зауважити, що у Ф.І. Тютчева стихія повітря і стихія води часто зливаються в одну, тому й їхні властивості однаково належать обом сферам. Метафоризація дієслова *течь*, що позначає спосіб руху води, ґрунтується на перенесенні дій із конкретних субстанцій на абстрактні, при цьому реалізується властива дієслову руху просторово-часова семантика.

Метафоризацію космосу у поезії Ф.І. Тютчева визначають образи, що поєднують «верхній» і «нижній» простір: *звезды (как светло сонмы звезд пылают надо мною; небесный свод, горящий славою бездной, таинственно глядит из глубины), месяц (настала ночь – и, светозарный бог, сияет он над усыпленной рощей; чуть брезжит в небе месяц светозарный), луна (взошла луна... наполнила своей безмолвной славою; под магической луной; в лунном сиянии; лунный мир), солнце (уж солнца раскаленный шар, с главы своей земля скатила; колесница... катится; круглообразный светлый храм)*.

Також тютчевський космос метафоризується за допомогою метафор землі: *поле, снег, земля (в полях белеет снег; туманная и тихая лазурь над грустно-сиротеющей землею), вода,*

река, озера, ручьи, море (*блещут воды; лениво катится река; внизу, как зеркало стальное, синеют озера струи, и с камней, блещущих на зное, в родную глубь спешат ручьи; как опрокинутое небо, под нами море трепетало*).

Дієслівна лексика, ад'єктиви, прислівники, що описують образи неба й землі, метафоризуються на основі асоціативних ознак «світло», що є доміантною, й «динаміка». Слід зазначити, що дієслова *пылают, сияет, брезжит, белеет, блещут* мають подвійну семантику 'світло', 'рух'. Значення дієслів підсилюється, якщо їх уживають з об'єктами метафоризації. Образ небесних світил застосовано у ліриці Ф.І. Тютчева у різних варіантах, але найчастіше у контрастному протиставленні, де верхній простір протиставлено нижньому.

Небо в поета своєю легкістю не завжди протиставляється *твердой земле*, а навпаки, порівнюється з нею: *небо – твердь пламенная (в тверди пламенной и чистой лениво тают облака), грунт небес (бесцветный грунт небес, песчаная земля)*. Також автор знаходить аналоги землі у воді (*пыль огнецветная фонтана*) й у променях сонця (*как пляшут пылинки в полдневных лучах, как искры живые в родимом огне*). Поет метафоризував *пылинки, искры, брызги*. Конвергенції *пыль огнецветная фонтана* поєднують несумісні й асоціативно не пов'язані уявлення у реальності *пыль і фонтан*. Водночас використано індивідуально-авторське означення *огнецветная*, таким експресивним епітетом описано таку сутність, як пил.

Аналізована модель – це метафорична проєкція з прямим вектором *небо → земля: повисли перлы дождевые, и солнце нити золотит, мирный вечера пожар волна морская поглотила*. Контрастивна проєкція «земля → небо» малопродуктивна: *фонтан сияющий клубится*, що, на нашу думку, можна пояснити тим, що у світогляді Ф.І. Тютчева *небо – це космос, а земля – хаос*. Використання метафоричного проєктування зумовлює своєрідне, глибинне враження від пейзажу – космічність, уселенський порядок, внутрішню закономірність якого є гармонійне єднання неба й землі, верху й низу, космосу й хаосу.

Висновки. Репрезентанти метафоричної моделі «космос → земля ↔ небо» детерміновані когнітивними ознаками «просторові об'єкти», «водні об'єкти», «звук», «світло», «динаміка». Аналіз поетичних текстів засвідчив, що вказана метафорична модель ґрунтується на зіставленні різних природних стихій (*река течет меж небом и землею, звезда ныряет*), неоднорідних явищ природи та їхніх гетерогенних властивостей. Ці живі зв'язки, взаємопроникнення явищ становлять життя природи, рух у ній і є відбитком образного світобачення Ф.І. Тютчева. У багатьох віршах простір космосу наділений звуко-колірними асоціаціями. Поет розширює значення поняття шляхом накладання асоціативних низок для синтезу нового, такого, що не існує у світі природи.

Література:

1. Берковский Н.Я. Ф.И. Тютчев. Ленинград, 1985. С. 155–199.
2. Иванов В.В., Топоров В.Н. Славянские языковые моделирующие семиотические системы. Москва : Наука, 1965. С. 238.
3. Топоров В.Н. Образ мира в слове и ритуале. Балканские чтения – I. Москва, 1992. С. 161.
4. Мечковская Н.Б. О недоверии к красоте и влечении к хаосу. *Логический анализ языка: Космос и хаос*. Москва, 2003. С. 21–24.
5. Лосев А.Ф. История античной эстетики. Том VI. Поздний эллинизм. Москва : Искусство, 1980. С. 24.
6. Мифологический словарь. Москва : Советская энциклопедия, 1991. С. 315.

7. Караулов Ю.Н. Русский ассоциативный словарь в 2-х томах. От стимула к реакции. Москва : Астрель. 2002. Т. I, 992.
8. Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный. Москва : Русский язык, 2000. С. 981.
9. Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка. В 4 т. Москва : Изд. центр Терра. 1996. С. 478.
10. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка. В 4-х томах. Москва : Русский язык. 2000. Т. I, 699 с.; Т. II, 779 с.; Т. III, 555 с.; Т. IV, 685 с.
11. Каменева И.А. Метафорическая модель «хаос-космос» в поэзии Ф.И. Тютчева. *Научно-практический журнал «Закарпатські філологічні студії»*. Випуск 14. Том 1. Ужгород, 2020. С. 9–14.
12. Гаспаров М.Л. Композиция пейзажа у Тютчева. Таллинн : Ээсти Раамат, 1997. С. 5–31.
13. Трухина З.Г., Зименкова А.В. Философский параллелизм как эстетический принцип в художественной системе Ф.И. Тютчева и И.С. Тургенева. *Тютчевский сборник. Межвузовский сб. научных трудов*. Биробиджан, 1998. С. 52.
14. Тютчев Ф. И. Полное собрание стихотворений. Ленинград : Сов. Писатель, 1987. С. 448.

Kamienieva I., Minina N. Features of verbalization of the concept “cosmos” in Tiutchev’s poetry

Summary. The article examines the features of the linguistic verbalization of the concept of “space” in Tiutchev’s poetry the cognitive aspect. The novelty of the work lies in the analysis of the metaphorical means of creating the image of the cosmos in the poetic world of Tiutchev. Interest in the works of Tiutchev is due to the brightness of his poetic individuality, the originality of his worldview, which reflects various facets of the concept of “space”. The relevance is due to the importance of studying the concept of “space”, which in a poetic text has an individual author’s meaning and reflects the peculiarities of the poet’s work. The purpose of the work is to describe the means of lexical representation of the concept of “space”.

One of the objectives of the study is to consider the verbalization of the concept of “space” at the level of textual associations. As a result, it was found that in the metaphorization of the concept of “space” associative signs, actualize this concept and reflect its relationship with other concepts in poetic texts. The article analyzes Tiutchev’s poetic texts in order to identify metaphors in them, the main meanings of which are the cognitive structures of the key concept of “space”. Semantic analysis of metaphors was based on data from lexicographic sources. Metaphorical representation of the concept of “space” in Tiutchev’s poetry reflects the main features of his work and participates in the creation of a poetic picture of the world. The article describes the main linguistic means that represent individual-author’s metaphors associated with the element of space.

The metaphorization of space in Tiutchev’s poetry is determined by images that combine the “upper” and “lower” space: stars, a month, the moon, the sun (the hosts of stars are burning; the heavenly vault, the luminous god shines, a radiant month dawns in the sky, under the magic moon; in the moonlight; lunar world, sun (Incandescent layer; circular light temple).

The analysis of the means, to verbalize the artistic concept of “space” in Tiutchev’s poetry, made it possible to determine the general linguistic and individual-author’s characteristics of the concept, its structure and means of artistic embodiment. The individual author’s originality of the means of verbalizing the concept of “space” is manifested at the level of the functioning of text associates. Various metaphorical representations of the concept of “space” become an important element of the linguistic picture of the world of Tiutchev.

Key words: metaphorical model, cognitive linguistics, concept “space”, association, verbalization.